

سیاست خارجی و قانون اساسی

مؤلف:

جمعی از نویسندگان

به اهتمام:

پژوهشکده شورای نگهبان

سرشناسه: سلیمانی درچه، محمد، ۱۳۶۷ -
عنوان و نام پدیدآور: سیاست خارجی و قانون اساسی/مؤلف محمد سلیمانی درچه؛ به اهتمام
پژوهشکده شورای نگهبان.
مشخصات نشر: تهران: شورای نگهبان، پژوهشکده شورای نگهبان، ۱۴۰۳.
مشخصات ظاهری: ۲۵۱ ص.: مصور، جدول. شابک: ۹۷۸-۶۲۲-۵۰۶۸-۲۰-۱
وضعیت فهرست نویسی: فیپا
موضوع: ایران -- روابط خارجی -- مقاله ها و خطابه ها
Iran -- Foreign relations -- Addresses, essays lectures
موضوع: قانون اساسی - ایران، Iran -- Constitutions
موضوع: ایران -- روابط خارجی -- ۱۳۵۸ - -- مقاله ها و خطابه ها
Iran -- Foreign relations -- 1979 - -- Addresses, essays, lectures
ایران -- سیاست و حکومت -- ۱۳۵۸ - -- مقاله ها و خطابه ها
Iran -- Politics and government -- 1979 - -- Addresses, essays, lectures
شناسه افزوده: شورای نگهبان. پژوهشکده شورای نگهبان
رده بندی کنگره: DSR۱۶۵۰ رده بندی دیویی: ۵۵/۳۲۷
شماره کتابشناسی ملی: ۹۹۰۲۷۸۲ اطلاعات رکورد کتابشناسی: فیپا

سیاست خارجی و قانون اساسی

مؤلف: جمعی از نویسندگان
گردآورنده: محمد سلیمانی درچه
صفحه آرا: امین مددی
ناظر فنی: سیدمحمد رضا سیدعلیخانی
ناشر: پژوهشکده شورای نگهبان

چاپ اول: پاییز ۱۴۰۳ - تیراژ: ۱۰۰۰ نسخه
شابک دوره: ۹۷۸-۶۲۲-۵۰۶۸-۰۷-۰
شابک تک جلدی: ۹۷۸-۶۲۲-۵۰۶۸-۲۶-۱

قیمت: ۱۳۰ هزار تومان
آدرس: تهران، خیابان شهید بهشتی، خیابان سرفراز، کوچه پنجم، پلاک ۱۱
تلفن: ۰۲۱-۸۸۷۵۰۷۰

فهرست مطالب

- الزامات سیاست خارجی جمهوری اسلامی ایران مبتنی بر قانون اساسی و موازین
بین‌الملل..... ۱
محمدامین ابریشمی راد
- استقلال قوا و سیاست خارجی در قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران ۲۵
حبیب‌الله فاضلی
- رابطه قاعده نفی سبیل با استراتژی‌های مطرح در سیاست خارجی (با تکیه بر آیه نفی
سبیل) ۴۷
اصغر آقا مهدوی، محمود اکبری
- جایگاه قاعده «نبذ» در فقه روابط بین‌الملل و سیاست خارجی حکومت اسلامی ۶۵
ولی‌الله حیدرنژاد، حسینعلی سعدی
- ایدئولوژی جهان‌وطنی و نقش آن در تاریخ تحولات حقوق بین‌الملل با تأکید خاص بر
اصل ۱۵۴ قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران ۸۹
کاوه موسوی، مسعود راعی، محمدکاظم عمادزاده
- نیروهای مسلح و صلاحیت مقابله با تروریسم تکفیری منطقه براساس قانون اساسی
جمهوری اسلامی ۱۱۵
سید اصغر جعفری، محمدرضا مختاری، ندا براتی
- رویه نظارت اساسی بر معاهدات بین‌المللی در نظام حقوقی جمهوری اسلامی ایران
..... ۱۴۱
عباس‌علی کدخدایی، محمدصادق فراهانی، امیر لهراسبی
- چالش نظام حقوقی ایران در مواجهه با آثار قهری معاهدات بین‌المللی و عدم ترتب
اثر حق شرط در آنها ۱۷۳
عباس‌علی کدخدایی، محمدصادق فراهانی، امیر لهراسبی

بررسی ابهامات صلاحیت مجلس شورای اسلامی در تصویب موافقت‌نامه‌های
بین‌المللی با نگاهی به نظرهای شورای نگهبان ۱۹۵

علی بهادری‌چهرمی، علی فتاحی زفرقندی

تحلیل حقوقی ماهیت و اعتبار برنامه‌ی اقدام مشترک با تأکید بر اصل حاکمیت قانون
اساسی ۲۱۵

سید محمدمهدی غمامی، علیرضا نصرالهی نصرآباد

مقدمه

سیاست خارجی، به‌عنوان یکی از ابزارهای کلیدی در پیشبرد اهداف و مبانی هر نظام حقوقی، نقشی بنیادین در تحقق آرمان‌های قانون اساسی و پیشرفت برنامه‌های کلان یک کشور دارد. سیاست خارجی، تجلی تعاملات نظام حاکمیتی با سایر دولت‌ها و ملت‌ها است و از این رو، پیوندی ناگسستنی با اصول و ارزش‌های بنیادین مندرج در قانون اساسی دارد.

رویکرد قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران به سیاست خارجی، در اصول متعددی همچون بند «ج» اصل دوم، بند ۱۶ اصل سوم، اصل یازدهم، اصول یکصد و پنجاه و دوم تا یکصد و پنجاه و چهارم، به‌وضوح تبیین شده است. این اصول، راهبردهای کلان و چارچوب‌های حقوقی سیاست خارجی را مشخص می‌کنند.

بر این اساس سیاست خارجی جمهوری اسلامی ایران بر اصولی استوار است که از مبانی دینی و آرمان‌های انقلابی کشور نشأت می‌گیرند. این مبانی شامل تلاش برای برقراری روابط صلح‌آمیز متقابل با دولت‌های غیرمحارب، تعهد برادرانه به همه مسلمانان، و حمایت بی‌دریغ از مستضعفان جهان است. همچنین، نفی هر گونه ستمگری و سلطه‌پذیری، حفظ استقلال و تمامیت ارضی، و دفاع از حقوق مسلمانان در سراسر جهان از دیگر محورهای این مبانی هستند. این رویکرد، نه تنها بر تقویت اتحاد و همبستگی در میان ملت‌های اسلامی تأکید دارد، بلکه تلاش دارد از طریق راهبردهایی نظیر حمایت از عدالت و آزادی‌خواهی، نقش فعال و معناداری در نظام بین‌الملل ایفا کند.

تحقق سیاست خارجی جمهوری اسلامی ایران مستلزم رعایت الزاماتی است که همواره در چارچوب اصول قانون اساسی و استقلال ملی قرار دارند. این الزامات شامل کوشش پیگیر برای وحدت سیاسی، اقتصادی و فرهنگی میان کشورهای اسلامی، ممنوعیت انعقاد هر گونه قرارداد که موجب سلطه بیگانگان شود، و حمایت از مبارزات حق‌طلبانه مستضعفین در برابر مستکبرین است. همچنین، خودداری از هر گونه دخالت در امور داخلی ملت‌ها به‌عنوان یکی از اصول بنیادین این سیاست، بیانگر احترام ایران به حاکمیت ملی و استقلال دیگر کشورها است. این الزامات، چارچوبی برای دستیابی به اهداف سیاست خارجی ایران در مسیر حفظ کرامت انسانی و تحقق عدالت جهانی فراهم می‌کنند.

کتاب حاضر با عنوان «سیاست خارجی و قانون اساسی»، مجموعه‌ای از مقالات پژوهشی را

گردآوری کرده که هر یک به جنبه‌ای از سیاست خارجی در نظام حقوقی جمهوری اسلامی ایران پرداخته‌اند. این مقالات، موضوعاتی همچون الزامات حقوقی سیاست خارجی، تحلیل مبانی فقهی و حقوقی در تعاملات بین‌المللی، بررسی نظارت‌های اساسی بر معاهدات و توافق‌نامه‌های بین‌المللی، و تحلیل چالش‌های ناشی از اجرای این سیاست‌ها را پوشش می‌دهند.

مطالعه و پژوهش در این حوزه، برای دانشجویان و پژوهشگران حقوق عمومی و نیز فعالان حوزه روابط بین‌الملل، ضرورتی انکارناپذیر است. فهم دقیق اصول سیاست خارجی مندرج در قانون اساسی و تحلیل عملکرد آن در مواجهه با مسائل و پدیده‌های روز جهان، می‌تواند به تعمیق درک ما از تعاملات حقوقی و سیاسی کشور با نظام بین‌الملل کمک کند و بستری برای تقویت جایگاه ایران در عرصه جهانی فراهم آورد.

این اثر، با ارائه مقالاتی جامع و متنوع، تلاش دارد تا ضمن تشریح مبانی و اصول سیاست خارجی ایران، زمینه را برای پژوهش‌های بیشتر در این حوزه فراهم سازد. امید است این کتاب بتواند پاسخی درخور به نیازهای علمی و پژوهشی ارائه دهد و گامی در جهت توسعه دانش حقوق عمومی در ایران بردارد.

گفتنی است مجموعه مقالات کتاب حاضر، پیش از این در شماره‌های مختلف فصلنامه دانش حقوق عمومی توسط پژوهشکده شورای نگهبان گردآوری و منتشر شده است و اینک پس از تجمیع موضوعی و تدوین در قالب یک اثر علمی منسجم به دانشجویان، پژوهشگران و صاحب نظران حقوق عمومی ارائه می‌شود. مطالب بیان شده در مقالات لزوماً بیانگر نظرات پژوهشکده شورای نگهبان نبوده و صرفاً ایده و نظرات نگارندگان آن‌ها می‌باشد.

پژوهشکده شورای نگهبان

پاییز ۱۴۰۳